

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ชีวิตมนุษย์ดำเนินไปภายใต้อิทธิพลของอารมณ์และความรู้สึก เพราะอารมณ์นั้นเป็นพลังผลักดันให้เกิดความประพฤติ พระราชวรมูณี(ประยูร ธรรมจิตโต, 2543 : 21) ถ้าคนเรามีพัฒนาการทางอารมณ์ในทางที่ดีหรือเป็นผู้มีความฉลาดทางอารมณ์สูง ผู้นั้นย่อมมีการแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสมอันจะทำให้ตนเองและผู้อื่นเป็นสุข ซึ่ง พระธรรมปิฎก (2542 : 41) ได้กล่าวถึงความหมายของอารมณ์ไว้ว่า “อารมณ์คือสภาพจิตนั่นเอง” และเมื่อพิจารณาถึงการจัดการศึกษาของไทยจะเห็นว่าได้ให้ความสำคัญกับอารมณ์หรือสภาพจิตอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่ระบุไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขและยังมุ่งเน้นผลิตผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่นอกเหนือจากจะเป็นคนเก่ง คนดีแล้วยังต้องเป็นคนที่มีความสุข คือมีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ”

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ได้มีการจัดการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาคัดกรองได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ที่เหมาะสมตามวัย ความสามารถของแต่ละบุคคล ซึ่งมีการกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ไว้ดังนี้ 1) ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขนิสัยที่ดี 2) กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน 3) มีสุขภาพจิตที่ดี และมีความสุข 4) มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม 5) ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะดนตรี การเคลื่อนไหว และรักการออกกำลังกาย 6) ช่วยเหลือตนเอง ได้อย่างเหมาะสมกับวัย 7) อยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม 8) มีความสามารถในการคิด แก้ไขปัญหา ได้อย่างเหมาะสมกับวัย 9) มีการใช้ภาษาสื่อสาร ได้เหมาะสมกับวัย 10) มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ 11) มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient) เป็นทักษะเฉพาะตัวที่ทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จในด้านการงาน ครอบครัวและชีวิตส่วนตัว การศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิต โดยจะต้องมีการมุ่งปลูกฝังตั้งแต่เด็ก ๆ ความฉลาดทางอารมณ์จะช่วยให้บุคคลเรียนรู้โดยตรงเกี่ยวกับอารมณ์ สามารถเข้าใจและจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์

มหาศาลกับตนเอง และเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น มีผลต่อการดำรงชีวิตในสังคมของบุคคล สามารถสื่อสารกันด้วยความเห็นอกเห็นใจ ตลอดจนมีแรงจูงใจที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์และที่ล้ำค่าก็คือ คนที่เรียนรู้เรื่องอารมณ์จะทำให้รู้จักรักษาความสัมพันธ์ระหว่างความมีเหตุผลกับอารมณ์ และสามารถแก้ไขข้อขัดแย้งทางอารมณ์อันจะนำไปสู่การยกระดับจิตใจ มีความสุขอย่างที่เราควรจะเป็นและสามารถที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ (คมเพชร ฉัตรสุกกุล. 2542 : 32)

ผู้บริหาร ครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ของโรงเรียน และนักเรียน ควรถือเป็นหน้าที่ในการที่จะร่วมกันพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในระดับของบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์กร ไปพร้อม ๆ กัน หน้าที่ของครู อาจารย์ในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ได้แก่ช่วยเหลือให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงความรู้สึก อารมณ์ของตน เข้าใจคำศัพท์ต่าง ๆ เกี่ยวกับอารมณ์ การแสดงออกที่เหมาะสม ผิดคนให้ ความเอื้ออาทรกับผู้อื่นมากกว่าการมุ่งคำกับควบคุม (วิระวัฒน์ ปันตานิมย์. 2544 : 165)

การจัดกิจกรรมในการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ เป็นการจัดกิจกรรมที่อาศัยหลักการจัดประสบการณ์ตรงให้เด็ก มีการกระทำกิจกรรมร่วมกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ มีการชี้แนะ ฝึกการคิด หลายมุมมอง ปรับเปลี่ยนความคิดเชิงลบเป็นเชิงบวก ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ตามลักษณะ 3 ด้าน ได้แก่ ดี เก่ง สุข เตรียมพร้อมที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังเป็นการหล่อหลอมพฤติกรรมของเด็กให้เป็นไปในรูปแบบต่าง ๆ ตามสภาพแวดล้อมและการอบรมเลี้ยงดูเด็กในระดับปฐมวัย เป็นวัยเริ่มแรกของการเรียนรู้ และเป็นวัยที่กำลังพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และ สติปัญญา ดังนั้นเด็กจะประสบความสำเร็จและมีชีวิตที่มีความสุขได้ ต้องมีความฉลาดทางสติปัญญาและมีความฉลาดทางอารมณ์ แต่การพัฒนาเด็กที่สำคัญควรจะได้รับดูแลและส่งเสริมอย่างจริงจัง คือ การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ควบคู่กับการพัฒนาสติปัญญาและด้านอื่นไปพร้อมกัน หากเด็กมีความฉลาดทางอารมณ์ในระดับที่ดีจะทำให้การพัฒนาในด้านอื่นๆก็ไปด้วย ความสามารถทางเชาว์ปัญญา (IQ) และความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) มีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมต่างๆ สำหรับเด็ก พบว่าสติปัญญาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในการเรียนและมีโอกาสได้รับเลือกให้เข้าทำงานแต่การประสบความสำเร็จในวิชาชีพหรือความสำเร็จในชีวิตขึ้นอยู่กับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์มากกว่า

การจะพัฒนาคนให้มีคุณภาพจะต้องเริ่มจากการส่งเสริมพัฒนาการตั้งแต่ปฐมวัย เนื่องจากเด็กอายุระหว่าง 3-5 ปี จะมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเองมากขึ้น และเด็กวัยนี้จะเรียนรู้หาคำอธิบายต่อสิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นเหตุเป็นผลได้มากขึ้น แต่ก็ยังเน้นการเรียนรู้ในสิ่งที่เป็นรูปธรรมที่เด็กสัมผัสจับต้องได้ ดังนั้นสื่อ หรือกิจกรรมต่าง ๆ จึงมีส่วนช่วยอย่างมากในการส่งเสริมทักษะทางปัญญาให้แก่เด็กวัยนี้ หากแต่ต้องรู้จักเลือกสรรสื่อ หรือจัดกิจกรรม

ให้เหมาะสมในการส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทั้งเชาว์ปัญญา และความฉลาดทางอารมณ์ไปพร้อม ๆ กัน

ปัจจุบันพบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน เช่น การทะเลาะวิวาท การคิดยาเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ความเครียด ความก้าวร้าว ความอ้างว้าง การเอาใจเอาเปรียบ และอื่น ๆ อีกมากมาย เป็นสาเหตุที่ทำให้บุคคลและสังคมไม่มีความสุข ข้อมูลจากสภาวการณ์ด้านเด็กและเยาวชนไทยไม่ว่าจะเป็น โครงการติดตามสถานการณ์เด็กและเยาวชนรายจังหวัด ข้อมูลจากสถาบันราชบัณฑิตร่วมกับกรมสุขภาพจิต ข้อมูลจากสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว ฯลฯ ล้วนสะท้อนให้เห็นประเด็นปัญหาของเด็กและเยาวชนที่คล้ายคลึงกันว่า ไม่เพียงแต่แนวโน้มวิกฤตเด็กและเยาวชนจะรุนแรงขึ้นเท่านั้น แต่ปัญหาเด็กและเยาวชนยังมีแนวโน้มจะเกิดขึ้นกับกลุ่มผู้เยาว์ที่อายุต่ำลงเรื่อย ๆ อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอจากหลายฝ่ายที่เห็นตรงกันคือ ความพยายามที่จะหาแนวทางในการพัฒนาบุคคลตั้งแต่เด็กให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี ด้วยเหตุนี้เรื่องของความสามารถทางเชาว์ปัญญา (IQ) และความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยมองว่าเด็กที่มีความสามารถทางเชาว์ปัญญา และความฉลาดทางอารมณ์ ที่ดีจะเป็นเด็กและเยาวชนที่สามารถปรับตัวและใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ใด ๆ (กรมสุขภาพจิต. 2551 : 4)

นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ควรจะได้รับพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เพราะการพัฒนาตั้งแต่วัยเด็กเป็นเวลาที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาสมองเริ่มต้นตั้งแต่อายุ 0 - 5 ปี ความฉลาดทางอารมณ์เป็นทักษะที่เกิดขึ้นได้ด้วยกระบวนการเรียนรู้จากการเลี้ยงดูของพ่อ แม่ / คนใกล้ชิด ครู อาจารย์ สภาพแวดล้อมและการจัดกิจกรรมต่างๆ จากรายงานประจำปีผลการจัดการเรียนรู้ระดับปฐมวัย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 2551 ของเค้กระดับปฐมวัยพบว่าเด็กมีพฤติกรรมแสดงออกไม่เหมาะสมหลายพฤติกรรม เช่น มีการทะเลาะวิวาทด้วยสาเหตุความไม่พอใจเล็กน้อย มีการใช้ถ้อยคำที่หยาบคายแสดงถึงการขาดความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตนเอง บางส่วนมีปัญหาด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพไม่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน เข้ากับเพื่อนในชั้นเรียนไม่ได้ เป็นต้น

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัย เป็นครูผู้สอนระดับปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 2 จึงมีความสนใจที่จะสร้างชุดกิจกรรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย ให้เด็กมีความฉลาดทางอารมณ์ในการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน คือ ด้านคิด ด้านเก่ง ด้านสุข

คำถามการวิจัย

ชุดกิจกรรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัยที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพและส่งผลต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างชุดกิจกรรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย

สมมุติฐานการวิจัย

ความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัยหลังได้รับการจัดกิจกรรม โดยใช้ชุดกิจกรรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ สูงกว่าก่อนใช้ชุดกิจกรรม

ขอบเขตการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 2 อายุระหว่าง 4-5 ปี โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 35 คน
2. เนื้อหาสาระในการสร้างชุดกิจกรรม

ชุดกิจกรรมการฝึกที่สร้างและพัฒนาขึ้น ใช้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบความฉลาดทางอารมณ์เด็กอายุ 3-5 ปี ของ กรมสุขภาพจิต (2546 : 7) ซึ่งครอบคลุมคุณลักษณะ 3 ด้าน ดังนี้

  - 2.1 ด้านคิด ได้แก่ การรู้จักอารมณ์ มีน้ำใจ และการรู้ว่าอะไรถูกอะไรผิด
  - 2.2 ด้านเก่ง ได้แก่ กระตือรือร้น/สนใจใฝ่รู้ ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และกล้าพูดกล้าบอก
  - 2.3 ด้านสุข ได้แก่ มีความพอใจ อบอุ่นใจ และสนุกสนานร่าเริง

3. ตัวแปรที่วิจัย มีดังนี้

3.1. ตัวแปรอิสระ คือ การจัดกิจกรรม โดยใช้ชุดกิจกรรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

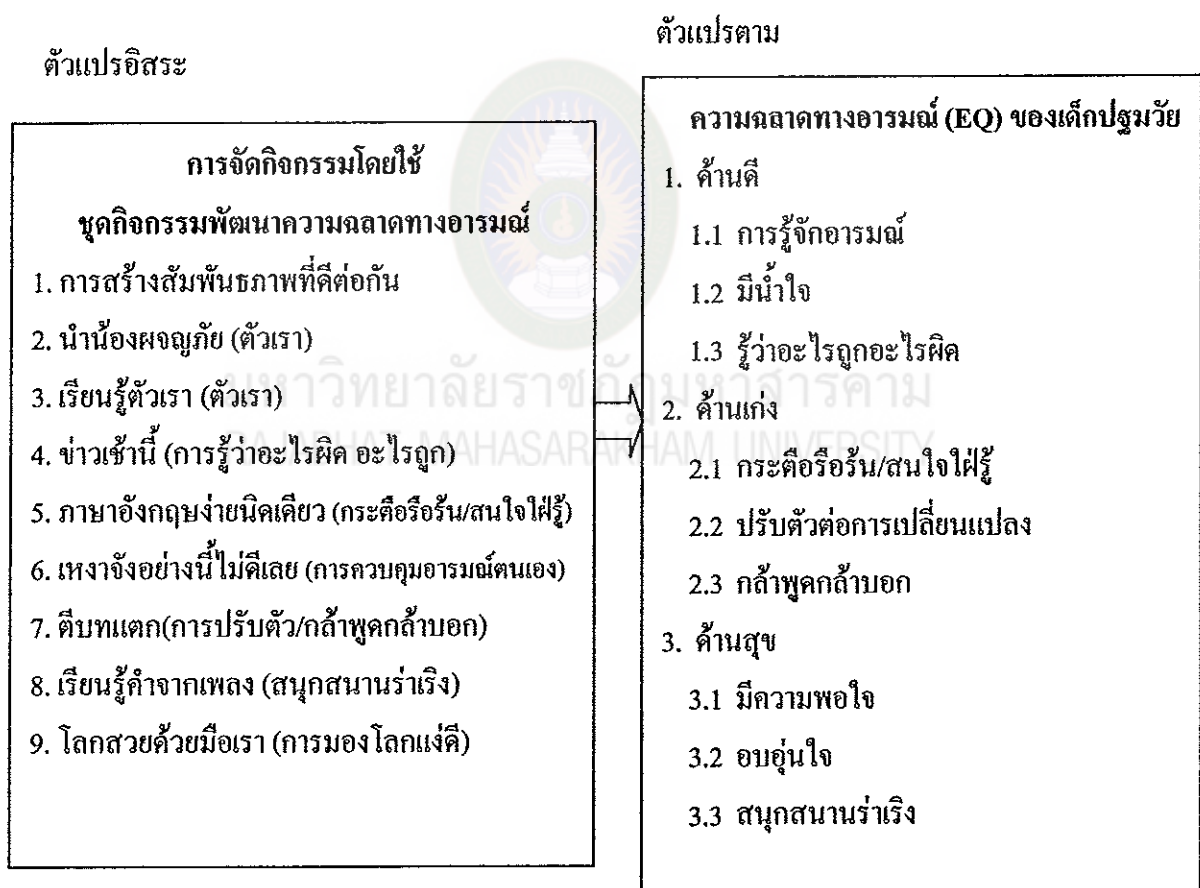
3.2. ตัวแปรตาม คือ ความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย ด้าน ดี เก่ง สุข

4. ระยะเวลาที่ใช้วิจัย

ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552

5. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างชุดกิจกรรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย การสร้างชุดกิจกรรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ชุดกิจกรรม หมายถึง สื่อการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยกิจกรรมหลาย ๆ กิจกรรมนำมาประกอบเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบและมีความสัมพันธ์กันที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อไปเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย ประกอบไปด้วยชุดกิจกรรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ 3 ด้าน คือ ดี เก่ง สุข

2. ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการรู้จัก เข้าใจและควบคุมอารมณ์ของตนเองได้สอดคล้องกับวัย มีการประพฤติปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเหมาะสมและมีความสุข มีคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญ คือ ดี เก่ง สุข

ดี หมายถึง หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น ประกอบด้วย การรู้จักอารมณ์ มีน้ำใจ และ รู้ว่าจะไร้อุทิศ

เก่ง หมายถึง ความสามารถในการพัฒนาตนไปสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย กระตือรือร้น/สนใจใฝ่รู้ ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และ กล้าพูดกล้าบอก

สุข หมายถึง ความสามารถในทางอารมณ์ที่ทำให้เกิดความสุข ประกอบด้วย มีความพอใจ อบอุ่นใจ และ สนุกสนานรื่นเริง

3. ชุดกิจกรรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ชุดของกิจกรรมที่ผู้วิจัย สร้างและพัฒนาขึ้น เพื่อไปเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย โดยมีรูปแบบการจัด กิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ที่เน้นให้ผู้เรียน ได้พัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ประกอบด้วยชุด กิจกรรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ 3 ด้าน คือ ดี เก่ง สุข ซึ่งในแต่ละด้านผู้วิจัยใช้กิจกรรมต่าง ๆ อาทิเช่น การสวดมนต์ การเล่านิทาน กรณีศึกษา ร้องเพลง กิจกรรมต่าง ๆ จำนวน 9 ชุด กิจกรรม ดังนี้

เรื่องที่ 1 การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน

เรื่องที่ 2 นำน้องผจญภัย (ตัวเรา)

เรื่องที่ 3 เรียนรู้ตัวเรา (ตัวเรา)

เรื่องที่ 4 ข่าวเช้านี้ (การรู้ว่าอะไรผิด อะไรถูก)

เรื่องที่ 5 ภาษาอังกฤษง่ายนิดเดียว (กระตือรือร้น/สนใจใฝ่รู้)

เรื่องที่ 6 เหางจ้องอย่างนี้ไม่ดีเลย (การควบคุมอารมณ์ตนเอง)

เรื่องที่ 7 ตีบทแตก(การปรับตัว/กล้าพูดกล้าบอก)

เรื่องที่ 8 เรียนรู้คำจากเพลง (สนุกสนานรื่นเริง)

เรื่องที่ 9 โลกสวยด้วยมือเรา (การมองโลกแง่ดี)

4. ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง คุณภาพของชุดกิจกรรมในการสร้างความฉลาดทางอารมณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์หรือเกณฑ์ที่คาดหวัง

เกณฑ์ 80 ตัวแรก หมายถึง ประสิทธิภาพของกระบวนการ ซึ่งเป็นค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยจากการทำกิจกรรมทุกชุดกิจกรรมของเด็กปฐมวัยทุกคน ซึ่งเป็นประสิทธิภาพกระบวนการ (E_1)

เกณฑ์ 80 ตัวหลัง หมายถึง ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ซึ่งเป็นค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบหลังการทดลองสิ้นสุด (Post-test) ของเด็กปฐมวัยทุกคน ซึ่งเป็นประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2)

5. เด็กปฐมวัย หมายถึงเด็กที่มีอายุระหว่าง 4-5 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ชุดกิจกรรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นแนวทางให้ครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้หรือพัฒนาปรับปรุงในการจัดกิจกรรมสำหรับพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัยในสถานศึกษาของตน
2. ชุดกิจกรรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ที่สร้างขึ้นนี้ สามารถเป็นแบบอย่างอ้างอิงหรือเป็นแบบในการที่จะให้ครูนำไปปฏิบัติ หรือเป็นแนวทางในการสร้างชุดกิจกรรม ในเรื่องอื่น ๆ สำหรับเด็กปฐมวัย ต่อไป
3. เป็นแนวทางในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ให้มีความสามารถในการรู้จัก เข้าใจและควบคุมอารมณ์ของตนเองได้สอดคล้องกับวัย มีคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญ คือ ดี เก่ง สุข